

### РОЗДІЛ III

#### ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ У КОНТЕКСТІ ПОРІВНЯЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНИХ ТА ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 378.7+374.7(4)

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.152-161](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.152-161)

**Бабушко Світлана Ростиславівна** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри туризму Національного університету фізичного виховання і спорту України

**Babushko Svitlana** – Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, Head of the Tourism Department at the National University of Ukraine on Physical Education and Sport

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8348-5936>

E-mail: [babushko64sr@gmail.com](mailto:babushko64sr@gmail.com)

#### ЄВРОПЕЙСЬКА ГУМАНІТАРНА ПІДТРИМКА УКРАЇНОК ПРОТИ ГЕНДЕРНОГО І СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

**Анотація.** ЄС приділяє значну увагу забезпеченню гендерної рівності та дотриманню прав жінок не лише на території країн-членів Єврозоною, але й за їх межами. Нині це питання істотно актуалізувалося через війну, підступно розв'язану рф проти України. Одним із пріоритетів допомоги ЄС Україні стало вирішення гендерного питання та надання підтримки гендерно вразливій категорії населення – жінкам і дівчатам. Метою статті є висвітлення європейських ініціатив гуманітарної підтримки українських жінок, які втекли від війни чи перебувають на території України у прифронтових та деокупованих районах, та постраждалих від гендерного та сексуального насильства. У дослідженні використано комплекс загальнонаукових методів, що включали огляд літератури та джерел, їх аналіз, систематизація отриманої інформації, узагальнення, та конкретно-наукових, зокрема аналіз статистичних даних і структурування інформації. Автором наголошено, що гуманітарна допомога надається за такими напрямками: безпосередньо жінкам (так-звані «набори гідності», у тому числі засоби контрацепції та базові послуги сексуального та репродуктивного здоров'я), організаціям з гуманітарної допомоги (6,5 млн євро для надання психологічної та соціальної підтримки, управління випадками гендерно зумовленого насильства, реалізації заходів щодо зменшення ризику гендерно зумовленого насильства тощо), впровадження проєктів для попередження сексуального та гендерного насильства та допомоги постраждалим від нього. Підкреслено, що складовою допомоги є підвищення рівня обізнаності українських жінок і дівчат з проявами

гендерного та сексуального насильства та навчання фахівців, покликаних надавати послуги постраждалим від насильства. Продовження такої гуманітарної підтримки українських жінок і дівчат сприятиме зменшенню ризику гендерно зумовленого насильства в Україні.

**Ключові слова:** гуманітарна підтримка; ЄС; гендерне і сексуальне насильство; гендерно вразлива категорія населення; допомога; проекти; навчання.

**Babushko Svitlana**

## **EUROPEAN HUMANITARIAN SUPPORT OF UKRAINIAN WOMEN: GENDER ASPECT**

**Abstract.** *The EU pays considerable attention to ensuring gender equality and the observance of women's rights not only on the territory of EU Member States, but also outside their borders. Currently, this issue has become significantly actualized due to the war, insidiously launched by the Russian Federation against Ukraine. One of the priorities of the EU aid to Ukraine is to solve the gender issue and provide support to the gender-vulnerable population category – women and girls. Therefore, the purpose of the article is to highlight the European initiatives of humanitarian support for Ukrainian women who are fleeing from the war or are in the front-line territory or de-occupied areas of Ukraine, and are victims of gender and sexual violence. To obtain a complete picture, a complex of general scientific methods was used, which included a review of literature and sources, their analysis, systematization of the received information, generalization, and specific scientific methods, in particular, analysis of statistical data and structuring information. The author determines that humanitarian aid is provided in the following directions: directly to women (so-called «dignity kits», including contraceptives and basic sexual and reproductive health services), to humanitarian aid organizations (6.5 million euros for provision of psychological and social support, management of cases of gender-based violence, implementation of measures to reduce the risk of gender-based violence, etc.), implementation of projects to prevent sexual and gender-based violence and help the victims. It is emphasized that the component of humanitarian assistance is raising the level of awareness of Ukrainian women and girls about manifestations of gender and sexual violence and training specialists whose duty is to provide services to victims of violence. Continuation of such humanitarian support for Ukrainian women and girls will contribute to reducing the risk of gender-based violence in Ukraine.*

**Key words:** humanitarian support; EU; gender and sexual violence; gender-vulnerable category of population; aid; projects; training.

**Постановка проблеми, її актуальність.** Питання гендерної рівності вже давно стало актуальним у всіх сферах діяльності людини, й, без перебільшення, у всьому світі. Проте не у всіх країнах його

намагаються вирішити. Більше того, у деяких країнах мова про жіноче рівноправ'я з чоловіками взагалі не йде. Наприклад, в Афганістані режим Талібану встановив надзвичайні обмеження щодо прав жінок і дівчат. Результатом повного нехтування правами жінок і дівчат та жорстоким поведінням поліції моральності ісламського режиму стало виключення Ірану з Комісії ООН з прав жінок.

ЄС приділяє значну увагу забезпеченню гендерної рівності та дотриманню прав жінок не лише на території країн-членів Євросоюзу, але й за їх межами. Нині це питання істотно актуалізувалося через війну, підступно розв'язану РФ проти України, яка змусила мільйони українців шукати притулку в країнах-членах ЄС. За даними Укрінформ з початку повномасштабної війни 24 лютого 2022 р. за кордон виїхало понад 8 млн українців (Укрінформ, 2023). Тому Євросоюз зосередився на наданні фінансової, соціальної та гуманітарної підтримки українцям, що постраждали через загарбницьку війну РФ. Одним із пріоритетів допомоги стало вирішення гендерного питання, зокрема підтримка жертв сексуального і гендерного насильства, пов'язаного з війною, торгівля людьми, яка, насамперед, стосується жінок і дітей, які тікають від війни в Україні. Загалом, за даними ООН, у 2022 р. понад 17,7 млн осіб з України потребували допомоги і цивільного захисту, з них 3,7 млн осіб потребували допомоги саме через гендерне насильство.

Забезпечення швидкого та ефективного захисту жінок і дітей, які постраждали, стало першочерговим завданням для ЄС. Через обмеження виїзду за кордон українських чоловіків призовного віку, частка жінок і дітей серед українських мігрантів становить 90% (Stark, et al, 2022). Враховуючи той факт, що під час воєн і воєнних конфліктів, насильства проти жінок і дівчат, включаючи сексуальне насильство та експлуатацію, зростає у два-три рази (Ciolan, 2022), питання гендерної допомоги цій категорії осіб набуває особливої значущості. Варто згадати і те, що згвалтування та сексуальне насильство використовується окупантами як зброя для залякування місцевого населення та зменшення цивільного супротиву. За своєю сутністю згідно з міжнародним правом вони кваліфікуються як військові злочини та злочини проти гуманності і людяності (Rome Statute, 2002). Війна в Україні не стала винятком.

**Аналіз актуальних досліджень і публікацій.** Це дослідження є продовженням низки інших, здійснених автором і присвячених гендерним проблемам. Зокрема, «Гендерність у неформальній/інформальній освіті дорослих: європейські практики» (Бабушко, 2021), «Гендерні бар'єри в неформальній освіті дорослих в Європі» (Бабушко, et al, 2022). Так, в останньому із зазначених досліджень аналізувалися причини гендерної нерівності, що перешкоджають жінкам повноцінно брати участь у неформальній освіті в Європі, а саме: соціальні, економічні, культурні,

історичні (2022). У першому – автор представив результати аналізу європейського досвіду формування гендерної чутливості через реалізацію освітніх ініціатив для чоловіків, на прикладі руху «Men’s’ Shed» (2021).

На відміну від попередніх досліджень, поточне дослідження присвячено проблемам забезпечення гендерності в умовах соціально-гуманітарної кризи, яку спричинила війна, зокрема ініціативам Ради Європи для підтримки українських жінок, які постраждали від гендерного та сексуального насильства.

З огляду на викладене, **метою статті** є висвітлення сучасних європейських ініціатив гуманітарної підтримки українських жінок, які втекли від війни чи перебувають на території України у прифронтових та деокупованих районах, та постраждалих від гендерного та сексуального насильства.

Для отримання цілісної картини було використано комплекс загальнонаукових методів, що включали огляд літератури та джерел, їх аналіз, систематизація отриманої інформації, узагальнення, та конкретно-наукових, зокрема аналіз статистичної інформації та структурування. Джерельною базою дослідження послуговували статистичні звіти ЄС, матеріали Європарламенту та ЄС, програми підтримки мігрантів та публікації вітчизняних і зарубіжних науковців з досліджуваної проблеми. Здійснюючи аналіз джерельної бази, особливу увагу ми звертали на гендерні аспекти: а саме підтримку українського жіноцтва.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Відповідно до визначення ООН, гендерне насильство – це широкий та всеохоплюючий термін, що використовується для опису будь-якого шкідливого діяння, вчиненого проти волі особи та зумовленого на соціально обумовленими, тобто гендерними, відмінностями між чоловіком та жінкою (МОМ, ЮНІСЕФ, УВКБ ООН, 2020, с. 5). Термін охоплює всі дії, які завдають фізичну, сексуальну або психічну шкоду чи страждання, погрози такими діяннями, примушування та інше позбавлення волі. Відтак, розрізняють сексуальне, фізичне, емоційне та психологічне, соціальне та фінансове види гендерного насильства. Воно серйозно впливає на сексуальне, фізичне та психологічне здоров'я постраждалих і у подальшому сприяє посиленню ризиків щодо проблем зі здоров'ям.

Зазначимо, що під час воєнних дій на території своєї країни українські жінки та дівчати ставали найбільш вразливою категорією, яка стикалася з різними проявами прямого чи непрямого гендерного насильства. Також під час пошуків безпечного притулку і на новому місці тимчасового проживання в Європі вони стикалися з серйозними ризиками психологічного, емоційного та фізичного характеру. Відтак при наданні військової, фінансової, економічної, підтримки Україні, ЄС особливу увагу звертав і на гуманітарну допомогу, спрямовану гендерно вразливу групу,

зокрема українських жінок і дівчат.

ЄС засуджує використання сексуального та гендерного насильства як зброю у війні. Депутати Європарламенту висловлюють глибоку стурбованість зростанням кількості випадків торгівлі людьми, сексуального насильства, експлуатації, зґвалтування та жорстокого поводження щодо жінок та дітей, які втікають від війни в Україні. Було прийнято відповідну резолюцію на захист жінок, які тікають з України від війни з РФ. В ній міститься заклик до держав-членів ЄС і національних парламентів працювати над запобіганням сексуальному і гендерному насильству, пов'язаному з конфліктом, у мирний час і під час збройного конфлікту, і наголошується, що сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, є злочином проти людяності та воєнним злочином. Резолюція закликає 46 держав-членів Ради Європи «сприяти у мирний час ненасильницьким, стійким суспільствам, заснованим на рівності та рівному доступі до прав для всіх, як передумовам для подолання криз, зменшення напруги, яка ризикує перерости у відкритий конфлікт та мінімізації його наслідків» (Parliamentary Assembly, 2023).

Одним із дієвих засобів є розроблення превентивних стратегій, пріоритетною з них має стати навчання гендерно вразливої категорії жінок і дівчат щодо запобігання сексуального та гендерного насильства та навчання кадрового корпусу відповідних органів щодо надання допомоги постраждалим.

Крім того, Глава Комітету з прав жінок та гендерної рівності Європарламенту Роберт Бедронь зазначив, що для ЄС повністю неприйнятно, щоб жінки, які шукають притулку в державах-членах ЄС, були позбавлені базових послуг сексуального та репродуктивного здоров'я. Він закликав держави-члени ЄС до того, що вони повинні використати усі наявні ресурси, щоб українські жінки-біженки отримали необхідну підтримку, зокрема надсилати так-звані «набори гідності», включаючи засоби контрацепції та репродуктивного здоров'я (Резолюція, 2023).

Так, з перших тижнів початку війни ЄС розпочав 6 нових проєктів вартістю 80,75 млн євро (EU, 2023), спрямованих на негайне реагування на кризову ситуацію, метою яких стало: просувати гуманітарне право, підтримувати залучення до відповідальності за скоєні воєнні злочини та злочини проти людяності, ідентифікувати зниклих безвісти, допомагати українській владі у захисті цивільного населення, готуватися до швидкого відновлення звільнених територій, забезпечувати охорону культурної спадщини та підтримувати Міжнародний кримінальний суд для розслідування військових злочинів і злочинів проти людяності. Підтримка розслідування військових злочинів і злочинів проти людяності включає пов'язане з війною сексуальне насильство.

ЄС тісно співпрацює з Міжнародним Комітетом порятунку з питань

надання гуманітарної допомоги і щорічно виділяє 6,5 млн євро на різноманітні заходи, ініціативи та проекти для подолання гендерної вразливості. Для порівняння, у 2022 р. ЄС виділив 6 млн євро для підтримки українських місцевих громадських центрів та неурядових жіночих організацій, які є першими, до кого звертаються у випадках гендерного, у тому числі й сексуального насильства, українські жінки (EU, 2023). Послуги, які надають ці центри та організації включають: психологічну та соціальну підтримку, управління випадками гендерно зумовленого насильства, заходи щодо зменшення ризику гендерно зумовленого насильства, покращення захисту дітей. На кінець 2022 р. в Україні за допомоги ЄС було відкрито 5 таких центрів підтримки жертв гендерного насильства у м. Вінниця, Одеса, Дніпро, Харків, Миколаїв.

З березня 2022 р. центри здійснюють активну діяльність, зокрема систематично надають інформацію про послуги з питань сексуального та репродуктивного здоров'я, які рятують життя; надали психосоціальну підтримку понад 32 000 жінок через мобільні бригади або через гарячу лінію; доступ до послуг зі збереження сексуального та репродуктивного здоров'я отримали понад 10 000 жінок через мобільні клініки (EU, 2023).

Завдяки тісній співпраці з українською владою було досягнуто домовленості та розроблено механізми евакуації за потреби тих жінок і дівчат, які стали жертвами сексуального насильства та потребували медичного лікування.

У рамках програми «Європейський Союз для здоров'я» (EU4Health), стратегічною метою якої є оздоровлення і зміцнення здоров'я тих, хто проживає в ЄС упродовж 2021-2027 рр., було підписано угоду з Україною про надання фінансової підтримки у сфері системи охорони здоров'я, що допоможе пом'якшити наслідки, завдані воєнною агресією РФ.

Результатом стало оголошення конкурсу проектів для неурядових організацій на підтримку психічного здоров'я людей, які тікали від війни в Україні, переважно жінки та діти. На це було виділено 3 млн євро (EU4Health, 2023). Очікується, що відібрані проекти будуть впроваджувати кращі практики для покращення психічного здоров'я та психологічного благополуччя українських мігрантів і біженців, зокрема жінок і дівчат.

Найефективнішим засобом попередження сексуального та гендерного насильства, передусім, є обізнаність жінок і дівчат про можливість отримання належної допомоги і підтримки. Одним із проектів, в рамках якого можна пройти відповідне навчання, став Проєкт Ради Європи «Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні – Етап II» (COVAW-II), що розпочався 1 січня 2023 р. і триватиме до 31 грудня 2024 р. Його мета – запропонувати е-навчання фахівцям, покликаних надавати послуги постраждалим від сексуального насильства та проводити профілактичні заходи з його попередження (Офіс Ради Європи в Україні, 2023).

Зазначимо, що це – складова комплексного просвітницького навчання з питань людської гідності та гендерної рівності. Попередніми просвітницькими проєктами були: «Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні (COVAW-I)» у 2021-2022 рр.; поглиблення знань і розуміння щодо Стамбульської конвенції як інструменту боротьби з насильством стосовно жінок та домашнім насильством в Україні у 2018-2020 рр. В межах проєктів Ради Європи підготовлено низку публікацій про насильство стосовно жінок та домашнє насильство в Україні, посібник зі статей Стамбульської конвенції, переклад основних документів Ради Європи. Прикметно, що всі навчально-методичні матеріали щодо гендерного і сексуального насильства пропонуються українською мовою. Окрім цього, в межах проєкту також передбачено розроблення ресурсів для сусідніх країн, які приймають біженців з України.

Результатами реалізації II етапу Проєкту стали: розроблення безкоштовного онлайн курсу для працівників правоохоронних органів щодо боротьби з насильством щодо жінок та перший пілотний курс з отриманням сертифікату; проведення професійного тренінгу для фахівців, що надають послуги постраждалим від сексуального насильства під час війни в Україні.

Так, участь у тренінгу взяли 30 професійних психологів, операторів гарячих ліній та спеціалістів із соціальної роботи з різних областей України. Тренінг проходив в інтерактивній формі. Упродовж чотирьох днів 17-20 липня 2023 р. учасники обговорювали перспективні гендерно-чутливі практики, орієнтовані на постраждалих від сексуального насильства під час військового конфлікту. Під час навчання використовувалися спеціальні навчально-методичні матеріали, що розроблені з особливим урахуванням потреб внутрішньо переміщених жінок під час війни, зокрема посібник для фахівців із психологічної допомоги та екстреного реагування в Україні «Робота з постраждалими від сексуального насильства в умовах збройного конфлікту» (2022).

Також увага приділялася положенням міжнародного права, включаючи Стамбульську конвенцію; вивчалися та обговорювалися наявні протоколи допомоги постраждалим, питання злагодженої координації та взаємодії між органами влади та установами в умовах воєнного стану.

Рада Європи планує продовжувати проведення таких тренінгів задля посилення реагування України та сусідніх держав, які надали притулок українським біженцям, на насильство щодо жінок і сексуальне насильство, пов'язане з війною, та забезпечення надання гендерно-чутливої соціальної, психологічної, медичної та юридичної підтримки постраждалим від насильства.

З огляду на нагальну потребу в підвищенні рівня обізнаності та професійної спроможності працівників українських правоохоронних органів в сфері захисту жінок від насильства в умовах війни, у липні 2023 р. також

було реалізовано пілотний курс для 20 співробітників правоохоронних органів та Міністерства внутрішніх справ України. Курс було перекладено українською мовою і його можна пройти самостійно. Він складається з 3-х модулів і представлений на навчальній платформі Ради Європи HELP (Human Rights Education for Legal Professionals – освіта для представників правоохоронних органів з прав людини). Після успішного завершення користувач отримує в електронному форматі сертифікат HELP (Офіс Ради Європи в Україні, 2023).

**Висновки і перспективи подальших досліджень.** Таким чином, огляд європейських ініціатив з гуманітарної підтримки українок засвідчує, що значна увага приділяється гендерному аспекту, зокрема наданні підтримки постраждалим через гендерне та сексуальне насильство в умовах війни. Гендерне та сексуальне насильство часто використовується як зброя у війні, тому ЄС надає активну допомогу Україні з питань захисту гендерно вразливої категорії населення – жінок і дівчат. Допомога надається за такими напрямками: безпосередньо жінкам (так-звані «набори гідності», у тому числі засоби контрацепції та базові послуги сексуального та репродуктивного здоров'я), організаціям з гуманітарної допомоги (6,5 млн євро для надання психологічної та соціальної підтримки, управління випадками ґендерно зумовленого насильства, реалізації заходів щодо зменшення ризику ґендерно зумовленого насильства та ін.), впровадження проєктів для попередження сексуального та гендерного насильства та допомоги постраждалим від нього. Складовою допомоги є підвищення рівня обізнаності українських жінок і дівчат з проявами гендерного та сексуального насильства та навчання фахівців, покликаних надавати послуги постраждалим від насильства. Продовження такої гуманітарної підтримки українських жінок і дівчат сприятиме зменшенню ризику ґендерно зумовленого насильства в Україні.

*Перспективами подальших наукових розвідок* можуть бути дослідження освітніх, просвітницьких ініціатив і заходів, спрямованих на попередження інших проявів гендерного насильства в Україні й за кордоном, зокрема щодо біженців і внутрішньо переміщених осіб.

### **Список використаних джерел**

- Бабушко, С., Соловей, М., & Соловей, Л. (2022). Гендерні бар'єри в неформальній освіті дорослих в Європі. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 2 (22). 27-38.
- Бабушко, С.Р. (2021). Гендерність у неформальній/інформальній освіті дорослих: європейські практики. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 2(20). 10-20.
- Міжнародна організація з міграції (МОМ), Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) & Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ). (2020). Як надати першу допомогу особам, які

- пережили гендерне насильство: кишеньковий посібник.  
URL: <http://surl.li/enopc>
- Офіс Ради Європи в Україні. (2023). Новини та заходи.  
URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/>
- Резолюція на захист жінок, які тікають з України від війни з РФ. (2023).  
URL: <http://surl.li/hdhhb>
- Сарета, А., Мельниченко, О., & Степанюк, О. (2022). Робота з постраждалими від сексуального насильства в умовах збройного конфлікту. Проект Ради Європи «Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні» (COVAW) 2021-2022 роки.  
URL: <http://surl.li/mpngb>
- Українформ. (2023). Кількість українців та їх міграція за кордон через війну.  
URL: <http://surl.li/lfftv>
- Ciolan, I. (2022). European Policy Centre: Putin's war on Ukrainian Women, <https://epc.eu/en/publications/Putins-war-on-Ukrainian-women-468c8c>
- EU. (2023). 2023 Report on Gender Equality in the EU. Luxembourg: Publications Office of the European Union. URL: <http://surl.li/mpnff>
- EU4Health. (2023). Association Agreement with Ukraine. <http://surl.li/mpnfk>
- Parliamentary Assembly. (2023). Resolution 2476: Conflict-related sexual violence. URL: <https://pace.coe.int/en/files/31572/html>
- Rome Statute of the International Criminal Court. (2002). Article 7 (g).  
URL: <https://iccforum.com/romestatute>
- Stark, L., Seelinger, K. T., Ibalá, R.-M., Tovpeko, Ya. & Mukwege, D. (2022). Prevention of conflict-related sexual violence in Ukraine and globally, *The Lancet*, Volume 399, Issue 10342. URL: <http://surl.li/mpnez>

### **References (translated and transliterated)**

- Babushko, S., Solovei, M., & Solovei, L. (2022). Henderni bariery v neformalnii osviti doroslykh v Yevropi [Gender barriers in non-formal adult education in Europe]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy – Adult education: theory, experience, perspectives*. 2(22). 27-38 [in Ukrainian].
- Babushko, S.R. (2021). Hendernist u neformalnii/informalnii osviti doroslykh: yevropeiski praktyky [Gender in non-formal/informal adult education: European practices]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy – Adult education: theory, experience, perspectives*. 2(20). 10-20 [in Ukrainian].
- Ciolan, I. (2022). European Policy Centre: Putin's war on Ukrainian Women [in English].
- Council of Europe Office in Ukraine. (2023). Novyny ta zakhody [News and Events]. [in English].
- EU. (2023). Report on Gender Equality in the EU. Luxembourg: Publications Office of the European Union [in English].
- EU4Health. (2023). Association Agreement with Ukraine [in English].
- IOM, UNHCR & UNISF. (2020). Yak nadaty pershu dopomohu osobam, yaki perezhlyli henderne nasytstvo: kyshenkovi posibnyk [How to provide first aid to survivors of gender-based violence: a pocket guide]. [in Ukrainian].
- Parliamentary Assembly. (2023). Resolution 2476: Conflict-related sexual violence [in English].

- Rezoliutsiia na zakhyst zhinok, yaki tikaiut z Ukrainy vid viiny z RF [Resolution on the protection of women fleeing Ukraine from the war with the Russian Federation]. (2023) [in Ukrainian].
- Rome Statute of the International Criminal Court. (2002). Article 7 (g) [in English].
- Sareta, A., Melnychenko, O., & Stepaniuk, O. (2022). Robota z postrazhdalymy vid seksualnogo nasylstva v umovakh zbroinoho konfliktu [Working with victims of sexual violence in armed conflict]. Proiekt Rady Yevropy «Borotba z nasylstvom stosovno zhinok v Ukraini» (COVAW) 2021-2022 roky [Council of Europe project «Combating violence against women in Ukraine» (COVAW) 2021-2022]. [in Ukrainian].
- Stark, L., Seelinger, K. T., Ibala, R.-M., Tovpeko, Ya. & Mukwege, D. (2022). Prevention of conflict-related sexual violence in Ukraine and globally, The Lancet, Volume 399, Issue 10342 [in English].
- Ukrinform. (2023). Kilkist ukrainstiv ta yikh mihratsiia za kordon cherez viinu [The number of Ukrainians and their migration abroad due to the war]. [in Ukrainian].

УДК 37.374.1

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.161-172](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.161-172)

**Білан Марія Вікторівна** –  
здобувачка відділу андрагогіки  
Інституту педагогічної освіти і  
освіти дорослих імені Івана  
Зязюна НАПН України

**Bilan Mariia** – PhD Student of the  
Andragogy Department, Ivan  
Ziazun Institute of Pedagogical  
and Adult Education of the National  
Academy of Educational Sciences  
of Ukraine

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0008-8250-9092>  
E-mail: [mbilan1317@gmail.com](mailto:mbilan1317@gmail.com)

## ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА УКРАЇНСЬКОЇ МІГРАЦІЇ У КАНАДІ: ОСВІТНІЙ АСПЕКТ

**Анотація.** Стаття присвячена історії формування та розвитку української діаспори у Канаді. Історико-ретроспективний аналіз дозволяє актуалізувати наявний досвід у контексті нинішніх подій та глибоше зрозуміти сутність досліджуваного явища – інтеграції українських біженців у канадське суспільство засобами освіти. Ефективним засобом інтеграції є освіта. Тому метою дослідження став аналіз історичної ретроспективи української міграції до Канади в контексті освітніх можливостей для дорослих мігрантів. У дослідженні використано комплекс таких методів: загальнонаукових (аналіз і синтез, узагальнення і систематизація), міждисциплінарних статистичний і системно-структурний), конкретно-наукових (хронологічний, хронологічно-проблемний, ретроспективний, картографічний). Для історико-ретроспективного аналізу автором було взято за основу, доповнено та адаптовано до потреб дослідження класифікацію етапів